

Тому одними з основних напрямів покращення процесу бюджетної децентралізації можуть бути чіткий вплив місцевого самоврядування на формування податкових надходжень на конкретній території, вихід на національний фінансовий ринок, а також відміна обов'язкового вилучення коштів у разі перевиконання дохідної частини місцевого бюджету, оскільки у такому разі втрачаються всі стимули керівництва до економічного розвитку території і перетворення її на самостійну у фінансовому платі територію.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 1 квітня 2014 р. № 333-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/333-2014>
2. Програма діяльності КМУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=247809587
3. Стратегія сталого розвитку “Україна – 2020” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>
4. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад №157-VIII від 05.02.2015

[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/>

5. Постанова КМУ Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад № 214 від 08.04.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/214-2015>

6. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

7. Регіональна фіскальна політика: теоретичні засади та практичні доміанти реалізації в Україні : [монографія] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А.І. Крисоватого. – Тернопіль : ТНЕУ, 2012. – 402 с.

8. Кириленко О.П. Зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів / О.П. Кириленко // Фінанси України. – 1996. – № 9. – С. 35–39.

9. Сало Т.В. Децентралізація фінансової системи: стан та оцінка рівня в Україні / Т.В. Сало // Ефективність державного управління. – 2013. – Вип. 35. – С. 324–330.

10. Офіційний портал Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/data/files/131201.pdf>

11. Шинкарук О. Проблеми вдосконалення нормативно-правового забезпечення формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації / О. Шинкарук, О. Кушлак // Світ фінансів. – 2015. – № 4 (45). – С. 76–87.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

FORMATION OF FINANCIAL MONITORING SYSTEM OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY

Досліджено особливості формування системи фінансового моніторингу зовнішньоекономічної діяльності, основну мету її функціонування, об'єкт, суб'єкти та взаємодія між ними. Визначено взаємозв'язки між суб'єктами національної та наднаціональної систем фінансового моніторингу, а також національними системами фінансового моніторингу зовнішньоекономічної діяльності, нормативно – правове, організаційне, методичне та інформаційне забезпечення системи фінансового моніторингу зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова: система фінансового моніторингу, зовнішньоекономічна діяльність, фінансова операція, доходи, отримані злочинним шляхом.

Исследованы особенности формирования системы финансового мониторинга внешнеэкономической деятельности, основную цель ее функционирования, объект, субъекты и взаимосвязи между ними. Определено взаимосвязь между субъектами национальной и наднациональной системы финансового мониторинга, а также взаи-

мосвязи между национальными системами финансового мониторинга внешнеэкономической деятельности, нормативно-правовое, организационное, методическое и информационное обеспечение системы финансового мониторинга внешнеэкономической деятельности.

Ключевые слова: система финансового мониторинга, внешнеэкономическая деятельность, финансовая операция, доходы, полученные преступным путем.

Formation peculiarities of financial monitoring of foreign trade, the main purpose of its functioning, objects, subjects and the interaction between them are investigated. The relationship between the subjects of national and supranational financial monitoring systems and national systems of financial monitoring of foreign economic activity are determined, regulatory and legal, organizational, methodological and information support of of financial monitoring system of foreign economic activity are studied.

Key words: financial monitoring system, foreign economic activity, financial transaction, profits obtained in criminal way..

УДК 672.543/341.2

Смагло О.В.

к.е.н, доцент кафедри фінансів
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток світової фінансової системи, поява фінансових інновацій та вдосконалення технологій проведення фінансових операцій не тільки забезпечують комфортне та швидке обслуговування клієнтів фінансово-кредитних установ, але й все більшою мірою сприяють тінізації економіки та легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом. У зв'язку з цим проблема відмивання коштів набуває глобальних масштабів. Тому боротьба з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом виділена в окремий напрям діяльності як держави, так і фінансових установ, під назвою фінансовий моніторинг.

Фінансовий моніторинг є важливою і дієвою формою державного фінансового контролю з метою запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Серед операцій, які підлягають фінансовому моніторингу, особливої уваги потребують зовнішньоекономічні, адже відмінності у фінансовому праві різних країн дозволяють створювати велику кількість схем легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. Здійснення фінансового моніторингу виражається у виявленні та запобіганні випадкам відмивання доходів отриманих злочинним шляхом і визначається державним, економічним, соціальним, міжнародно-економічним аспектами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання фінансового моніторингу розглядали у своїх працях такі вітчизняні науковці, як: Балануца О.О., Берізко В.М., Василик О.Д., Васильчак С.В., Глущенко О.О., Д'яконова І.І., Єрмоленко О.А., Куришко О.О., Лисьонкова Н.М. та інші. Однак, більшість праць, присвячених фінансовому моніторингу відображають особливості його організації на державному рівні або на рівні банківської установи та не конкретизують особливості фінансового моніторингу окремих операцій, зокрема, зовнішньоекономічних.

Мета дослідження. полягає у визначенні формування системи фінансового моніторингу зовнішньоекономічної діяльності та організації її функціонування.

Матеріали та методи. Для досягнення мети застосовано загальнонаукові та спеціальні методи, які забезпечили концептуальну цілісність дослідження, зокрема: теоретичного узагальнення та порівняння, системного та структурного підходу.

Результати дослідження. У сучасній економічній науці системний підхід відіграє надзвичайно важливе значення, адже дає можливість не тільки дослідити суть питання виходячи із основних його ознак, а моделювати його у вигляді системи з усіма присутніми елементами та взаємозв'язками між ними. Чинниками формування системи фінансового моніторингу є високий ступінь тінізації економіки, корупція, нерозвиненість фінансового ринку, дублювання повноважень різними орга-

нами й відомствами, низька автоматизованість та обмін інформацією, недосконалість законодавчого й організаційного забезпечення, що впливає на ефективність координації діяльності суб'єктів фінансового моніторингу, а імплементація світових стандартів і практика протидії легалізації доходів не має практичного інструментарію реалізації.

З позиції системного підходу трактує фінансовий моніторинг О.О. Куришко, який під фінансовим моніторингом пропонує розуміти "систему суб'єктно-об'єктних взаємозв'язків між наднаціональними профільними організаціями, підрозділами фінансових розвідок, суб'єктами державного та первинного фінансового моніторингу, ініціаторами фінансових операцій та отримувачами коштів з приводу контролю за формуванням, розподілом, перерозподілом та використанням фінансових ресурсів та рухом відповідної інформації з метою виявлення ознак сумнівності фінансових операцій, ризику використання країни, фінансової установи або її клієнта в процесах легалізації незаконних доходів, а також розроблення комплексу заходів для запобігання легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом" [8, с. 270]. Перевагою такого підходу є те, що автор не обмежує перелік суб'єктів фінансового моніторингу виключно суб'єктами державного та первинного фінансового моніторингу, а враховує й суб'єктів наднаціонального регулювання, ініціаторів фінансових операцій та отримувачів коштів, а також важливий аспект, як одночасний контроль за рухом фінансових потоків та відповідної інформації; враховує заходи не тільки з виявлення та діагностики, а й заходи, пов'язані із зменшенням рівня ризиків легалізації доходів. Фінансовий моніторинг передбачає сукупність заходів суб'єктів фінансового моніторингу з метою виявлення, аналізу та перевірки інформації про фінансові операції на предмет віднесення їх до таких, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів незаконного походження для передання її правоохоронним органам.

В економічній літературі немає єдиного підходу до визначення поняття система. У довідниковій літературі виділяють декілька трактувань поняття "система": порядок, зумовлений правильним, планомірним розташуванням і взаємним зв'язком частин чого-небудь; класифікація; форма організації чого-небудь [3, с. 52]. Система як сукупність або множина взаємопов'язаних між собою елементів [7, с. 270]. Система – це об'єкт, який у результаті взаємодії його частин може підтримувати своє існування та функціонувати, як єдине ціле [6, с. 165]. Система фінансового моніторингу ЗЕД, на нашу думку, повинна розглядатися, як складна, відкрита, адаптивна (така, що самоорганізовується, саморегулюється, саморозвивається) динамічна ймовірнісна система. Вона характеризується складністю структури, наявністю множин-

них елементів із взаємозв'язками, динамічністю поведінки в цілому й окремих елементів, існуванням ієрархічних і функціональних підсистем, які розвиваються на основі окремих цілей (систем прогнозування і планування розвитку, мотивації, організації, інформаційних систем, кожна з яких, у свою чергу, складається з ряду підсистем). Систему фінансового моніторингу варто розглядати як щось більше, ніж просто здійснення аналітичного заходу. Її варто уявляти як сукупність фінансових операцій, аналізу, діагностики виявлених результатів і прогнозування на перспективу. Формування механізму для забезпечення функціонування системи фінансового моніторингу має здійснюватися на основі принципів: достатності й інваріантності інформації, наступності, достовірності й зіставності, ймовірності, комплектності, гнучкості реагування.

Таким чином, на найвищому рівні абстракції, на якому поєднуються властивості всіх систем, можна дати два взаємодоповнюючих визначення системи фінансового моніторингу, які будуть відповідати двом важливим сторонам людської діяльності – пізнання дійсності і вплив на неї:

- фінансовий моніторинг як наука – це система, що відображає у свідомості суб'єкта (дослідника) властивості об'єктів та їх взаємодію у вирішенні завдань дослідження, пізнання.

- фінансовий моніторинг як вид діяльності – це спосіб використання суб'єктом фінансового моніторингу (або дослідником) властивостей об'єктів та взаємозв'язків між ними у вирішенні проблем протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом або фінансуванню тероризму.

Фінансовий моніторинг зовнішньоекономічної діяльності потребує особливої уваги, адже внаслідок відмінностей у законодавстві різних країн та існування офшорних зон є висока ймовірність легалізувати незаконні доходи. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" [1, с. 10] визначає зовнішньоекономічну діяльність, як діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудовану на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами. Текст закону визначає перелік видів зовнішньоекономічної діяльності, однак, не всі вони є фінансовими операціями, що підлягають фінансовому моніторингу. Здійснення зовнішньоекономічної діяльності має ряд особливостей, що ускладнюють проведення фінансового моніторингу в цій сфері. По-перше, це відмінності нормативно-правового поля здійснення зовнішньоекономічної діяльності у різних країнах, що дає можливість приховувати незаконно отримані доходи закордоном. По-друге, це наявність офшорних зон, виведення коштів в які дає можливість уникнути оподаткування. По-третє, відсутність можливості впливу та при-

тягнення до відповідальності партнера суб'єкта ЗЕД – нерезидента. Закордонний досвід свідчить про відмінності в організації фінансового моніторингу в різних країнах за такими факторами, як: організаційна структура фінансового моніторингу, нормативно-правове забезпечення, кількість та склад суб'єктів фінансового моніторингу та взаємозв'язки між ними, критерії відбору підозрілих фінансових операцій, яким характерний ризик відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом [4, с. 80].

Зазначені відмінності в організації систем фінансового моніторингу зарубіжних країн не дають можливості побудови наднаціональної системи фінансового моніторингу зовнішньоекономічної діяльності, а перелік суб'єктів та особливостей зовнішньоекономічної діяльності заперечують її входження як підсистеми до національної системи фінансового моніторингу. В силу того, що система фінансового моніторингу охоплює лише частину економічних відносин як в системі національного, так і в системі наднаціонального фінансового моніторингу, то вона матиме специфічну мету функціонування та об'єкт, однак, розширений перелік суб'єктів у порівнянні з національною системою та звужений у порівнянні з наднаціональною системою фінансового моніторингу. Виділення системи фінансового моніторингу зовнішньоекономічної діяльності дозволить конкретизувати проблеми виявлення та запобігання фінансових злочинів у сфері зовнішньоекономічної діяльності, а також розробити рекомендації щодо вирішення зазначених проблем. Сфера економічних відносин, яку охоплює система фінансового моніторингу зовнішньоекономічної діяльності відображена на рис. 1.

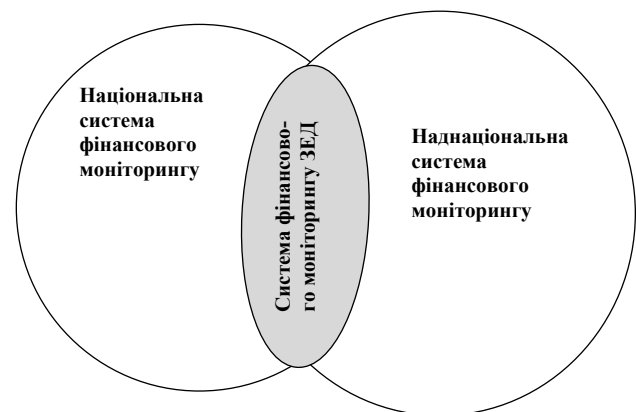

Рис. 1. Сфера економічних відносин фінансового моніторингу ЗЕД у межах національної та наднаціональної систем фінансового моніторингу

Розглянувши особливості зовнішньоекономічної діяльності та фінансові операції, які її супроводжують, а також визначивши перелік тих, що підлягають фінансовому моніторингу, можна сформулювати визначення фінансового моніторингу зовнішньоекономічної діяльності, під яким

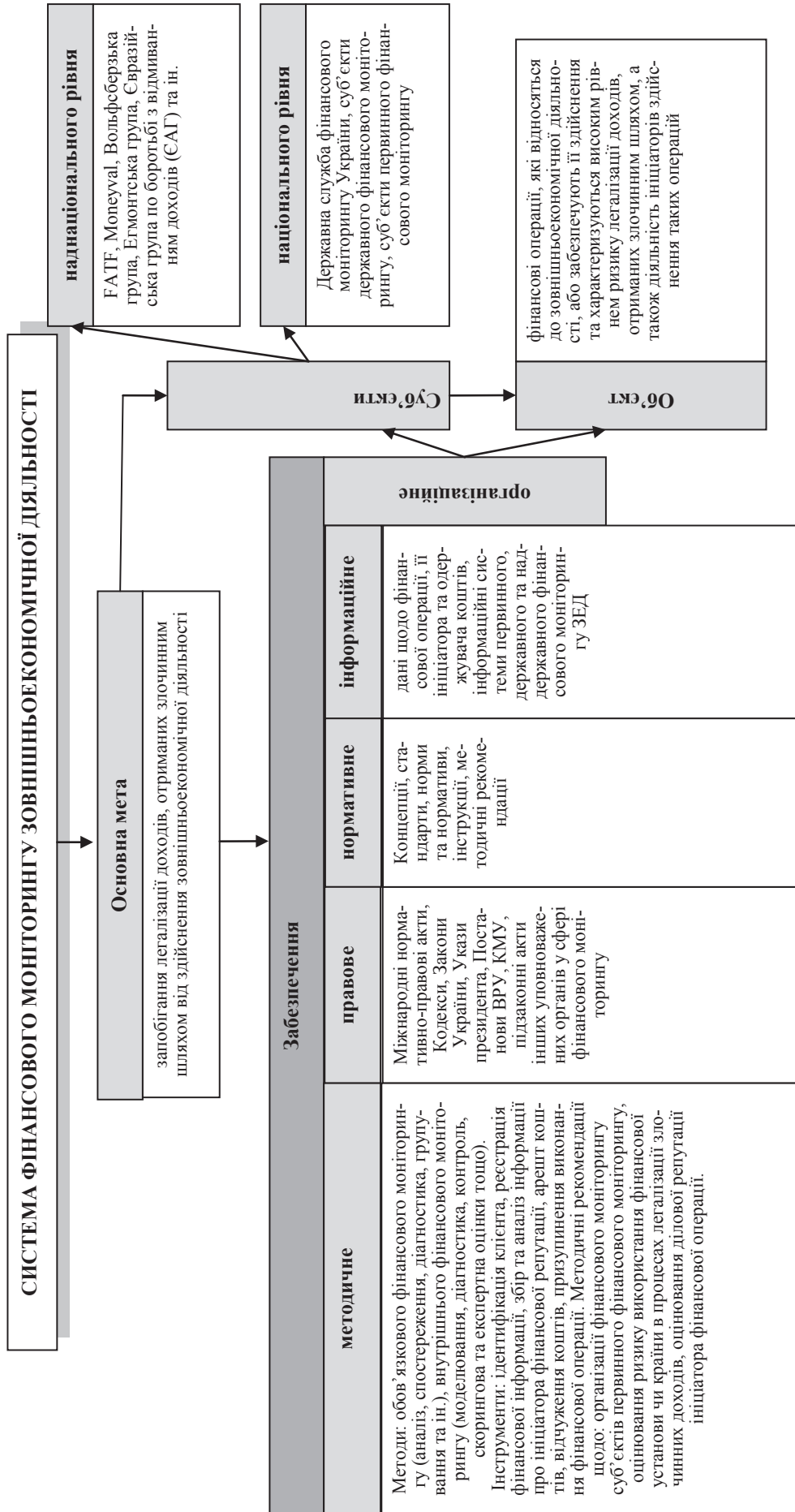

Рис. 2. Система фінансового моніторингу зовнішньоекономічної діяльності

пропонуємо розуміти сукупність заходів із збору, обробки та аналізу суб'єктами фінансового моніторингу інформації про фінансові операції, що здійснюються у ході зовнішньоекономічної діяльності, для оцінки їх ступеня ризику щодо легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, а також розроблення комплексу заходів для запобігання легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом на рівні кожного суб'єкта фінансового моніторингу.

Таким чином, система фінансового моніторингу зовнішньоекономічної діяльності – це структурований комплекс елементів організаційного (суб'єкти, об'єкти), функціонального (взаємозв'язки, функції, повноваження суб'єктів); нормативно-правового (міжнародні угоди, кодекси, закони, підзаконні акти, інструкції, рекомендації), методичного (методики, інструменти, заходи) та інформаційного забезпечення процесу систематичного та регулярного контролю уповноважених органів за рухом фінансових та інформаційних потоків, які забезпечують здійснення зовнішньоекономічної діяльності з метою запобігання легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. Основною метою функціонування системи фінансового моніторингу зовнішньоекономічної діяльності є запобігання легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом від здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Об'єктом системи фінансового моніторингу зовнішньоекономічної діяльності є фінансові операції, які відносяться до зовнішньоекономічної діяльності або забезпечують її здійснення та характеризуються високим рівнем ризику легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, а також діяльність ініціаторів здійснення таких операцій.

До суб'єктів системи фінансового моніторингу зовнішньоекономічної діяльності варто віднести суб'єкти фінансового моніторингу наднаціонального рівня: FATF, Moneyval, Вольфсберзька група, Егмонтська група, Євразійська група по боротьбі з відмиванням доходів (ЄАГ) та служби фінансових розвідок іноземних держав; а також суб'єкти фінансового моніторингу національного рівня: Державну службу фінансового моніторингу України, суб'єкти державного фінансового моніторингу, суб'єкти первинного фінансового моніторингу.

Отже, формування системи фінансового моніторингу зовнішньоекономічної діяльності здійснюється на основі відповідного забезпечення. Нормативно-правове забезпечення формує правове поле здійснення фінансових та зовнішньоекономічних операцій, а також визначає основні принципи здійснення фінансового моніторингу ЗЕД. Найбільше проблемних питань в організацію фінансового моніторингу зовнішньоекономічної діяльності пов'язані з недосконалим вітчизняним законодавством, яке регулює фінансові та зовніш-

ньоекономічні відносини та створює передумови відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом. Структура системи фінансового моніторингу зовнішньоекономічної діяльності зображена на рис. 2.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Фінансовий моніторинг зовнішньоекономічної діяльності, що здійснюється міжнародними організаціями у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом свідчить, що законодавство у фінансовому секторі стало досконалішим. Але, не зважаючи на це, потреба в удосконаленні системи фінансового моніторингу зовнішньоекономічної діяльності залишається. Тому слід зазначити, що дана проблема потребує всебічного аналізу з огляду на сучасний економічний стан як держави в цілому, так і національного фінансового ринку зокрема. Важливим питанням є створення окремої системи розвитку фінансового моніторингу зовнішньоекономічної діяльності, яка базувалася б на таких принципах:

- принцип відповідності нормативно – правових засад, що виражається в адаптації сформованої системи розвитку фінансового моніторингу до функціонування суміжних нормативно – правових актів для забезпечення ефективної реалізації заходів протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом;
- принцип забезпечення міжнародного рівня функціонування, суть якого полягає в застосуванні й дотриманні міжнародних принципів і рекомендацій на рівні інших економічно розвинутих країн;
- принцип міжнародного співробітництва (удосконалення можливості надання і отримання інформації щодо фінансового моніторингу із зарубіжних країн).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» від 28.11.2002 №249 –IV (Електронний ресурс).
2. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 №959-XII (Електронний ресурс).
3. Берізко В.М. Щодо питання понятійного апарату фінансовий моніторинг / В. М. Берізко // Право України. – 2006. – № 12. – С. 52–53.
4. Возняковська Х.А. Фінансовий моніторинг як інструмент протидії легалізації (відмивання) злочинних доходів/ Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». – 2012. – № 1. – С. 79-90.
5. Жабинець О.Й. Особливості здійснення в Україні фінансового моніторингу легалізації отриманих злочинним шляхом доходів / О.Й. Жабинець // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.4. – С. 282-289.

6. Коломієць І.В. Державний фінансовий моніторинг в Україні: сучасний стан і шляхи вдосконалення / І.В. Коломієць // Форум права. – 2010. – № 1. – С. 164-169.

7. Користін, О. Сутність легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом/ О. Користін // Право України. – 2007. – № 5. – С.60-63.

8. Куришко О.О. Особливості розвитку системи фінансового моніторингу в Україні / О.О. Куришко // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 1 (127). – С. 267-275.

9. Литвин Ю.А. Фінансовий моніторинг як особлива форма державного фінансового контролю / Ю.А. Литвин // Держава і право: Збірник науко-

вих праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 32. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2006. – 688 с.

10. Синюгіна Н.В. Фінансовий моніторинг в системі взаємодії різних суб'єктів господарювання (теоретичні аспекти питання) / Н.В. Синюгіна // Економіка розвитку. – 2009. – № 3 (51). – С. 37-40.

11. Смагло О.В. Удосконалення системи оцінювання ризиків легалізації злочинних доходів при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності / О.В. Смагло // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжнар. зб. наук. праць / Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Вип. 2 (32). – Житомир: ЖДТУ, 2015. – С. 356-367.

СУЩНОСТНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОНЯТИЯ “КАПИТАЛИЗАЦИЯ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ”

THE ESSENTIAL CHARACTERISTICS OF THE CONCEPT OF “THE CAPITALIZATION OF THE BANKING SYSTEM”

Статья посвящена исследованию сущностных характеристик понятия “капитализация банковской системы”. Проанализированы подходы ученых к толкованию данного термина и предложено его авторское определение. Обоснованы цель, функции капитализации банковской системы, а также внешние и внутренние группы факторов, которые на нее влияют.

Ключевые слова: капитализация, банковская система, банки, капитал, проблемы капитализации

Стаття присвячена дослідженню сутнісних характеристик поняття “капіталізація банківської системи”. Проаналізовано підходи вчених до тлумачення даного терміну та запропоновано його авторське визначення. Обґрунтовано мету, функції капіталізації

банківської системи, а також зовнішні та внутрішні групи факторів, які на неї впливають.

Ключові слова: капіталізація, банківська система, банки, капітал, проблеми капіталізації

The article is devoted to the research of the essential characteristics of the concept of “the capitalization of the banking system”. The approaches of scientists to the interpretation of this term have been analyzed and the author's proper definition has been suggested. The purpose, the functions of the capitalization of the banking system, as well as the internal and external groups of factors that influence it, have been justified.

Key words: capitalization, banking system, banks, capital, capitalization issues.

УДК 336.71

Стойка В.С.

к.э.н., доцент, доцент кафедры финансов и банковского дела
Ужгородский национальный университет

Постановка проблемы. Сегодня одной из главных проблем украинской банковской системы является поддержка ее стабильности, надежности и устойчивости для обеспечения экономических субъектов достаточным количеством финансовых ресурсов. Эффективность деятельности банковской системы и способность противостоять кризисным явлениям во многом зависит от уровня ее капитализации. Именно она является основой банковской деятельности, от качества которой зависит не только состояние финансового сектора, но и социально-экономическое развитие страны в целом.

Анализ последних исследований и публикаций. Вопросам капитализации коммерческих банков и национальной банковской системы в целом посвящен ряд научных публикаций. В частности, И.Г. Бритченко [1] анализирует проблемы форми-

рования банковского капитала на региональном уровне. В.В. Подплетный [2] рассматривает капитализацию банковской системы как фактор макроэкономической стабильности. Ю.О. Раделицкий [3] определяет роль капитализации и ликвидности в обеспечении стабильного функционирования банков Украины. Проблемам и перспективам повышения капитализации банков посвящены монографии М.Д. Алексеенко [4], В.В. Коваленко и К.Ф. Черкашиной [5], Р.И. Тырколо и Т.Н. Ткачук [6], а также диссертации М.О. Боровиковой [7], В.В. Волковой [8], К.П. Панькив [9], А.П. Стрижака [17].

Постановка задачи. Несмотря на наличие значительного количества научных исследований, посвященных разным аспектам капитализации банков, актуальной является проблема исследования сущности понятия “капитализация банковской системы”.